

PAWEŁ PELC

Komisja Nadzoru Finansowego jako organ nadzoru emerytalnego

Polish Financial Supervisory Authority as a Pension Supervisory Authority

Abstract The author focuses on the Polish Financial Supervisory Authority as a Pension Supervisory Authority. The pension reform in 1998-1999 led to the creation of new types of activities related to the provision of pension security and new financial institutions operating in this area, which resulted in the need to ensure appropriate state supervision. Initially, in 1998, specialized pension supervision authority was established; in 2002, this supervision was entrusted to a multisectoral authority; and since 2006, pension supervision has been carried out by an integrated financial market supervision authority (Polish Financial Supervision Authority). Pension supervision is specific and shows significant differences from supervision over other financial market segments.

PAWEŁ PELC magister prawa, Akademia Sztuki Wojennej

ORCID – 0000-0002-5007-568X / e-mail: pawel.pelc@gmail.com

SŁOWA KLUCZOWE: nadzór, rynek finansowy, fundusze emerytalne, oszczędności emerytalne, reforma emerytalna, Komisja Nadzoru Finansowego

KEYWORDS: supervision, financial market, pension funds, pension savings, pension reform, Polish Financial Supervisory Authority

1 | Zagadnienia wstępne

W Polsce w roku 1999 przeprowadzono reformę emerytalną, przewidującą zastąpienia dotychczasowego systemu repartycyjnego opartego na zasadzie zdefiniowanego świadczenia nowym system wielofilarowym w całości ukształtowanym na zasadzie zdefiniowanej składki, częściowo utrzymującym zasadę repartycyjną, a częściowo wprowadzającym zasadę kapitałową. System ten ulegał w kolejnych latach istotnym modyfikacjom, zmieniano kształt poszczególnych komponentów, uzupełniono go nowymi rozwiązaniami lub rezygnowano z wprowadzania części planowanych rozwiązań lub wycofywano wcześniej przyjęte rozwiązania. Zreformowany system oparty został na trzech filarach: pierwszy miał charakter repartycyjny, pozostałe dwa – kapitałowy. Pierwotnie pierwszy filar tworzyły emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oparte na zasadzie zdefiniowanej składki, repartycyjne (finansowane, co do zasady, z bieżących wpływów do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), obowiązkowe, drugi filar – otwarte fundusze emerytalne (prywatnie zarządzane przez powszechnie towarzystwa emerytalne), mające charakter kapitałowy, obowiązkowy i oparte na zasadzie zdefiniowanej składki^[1], wypłata z drugiego filaru miała być dokonywana przez specjalnie w tym celu powołane instytucje ubezpieczeniowe – zakłady emerytalne, zaś trzeci filar – dodatkowe dobrowolne ubezpieczenia emerytalne oparte o zasadę zdefiniowanej składki, w pełni kapitałowe – pracownicze fundusze emerytalne zarządzane przez pracownicze towarzystwa emerytalne. System miał być powszechny i obejmować wszystkich ubezpieczonych (w tym służby mundurowe) poza podlegających ubezpieczeniom rolniczym^[2].

W kolejnych latach zreformowany system emerytalny ulegał istotnym zmianom^[3]: rozszerzono trzeci filar o indywidualne konta emerytalne,

¹ Por. Paweł Pelc „Otwarty fundusz emerytalny w polskim systemie prawnym” *Cybersecurity and Law*, nr 1 (2022): 153-17, Antoni Kolek, Oskar Sobolewski, *Polski system emerytalny. Prawne uwarunkowania trzech filarów* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), 142-159.

² Biuro Pełnomocnika Rządu d/s Reformy Zabezpieczenia Społecznego. *Bezpieczeństwo dzięki różnorodności. Reforma systemu emerytalno-rentowego w Polsce*. (Warszawa: Biuro Pełnomocnika Rządu d/s Reformy Zabezpieczenia Społecznego, 1997).

³ Por. Daniel Nowicki. *Kapitałowy system emerytalny po zmianach – wybrane zagadnienia prawne* (Warszawa: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, 2014).

następnie o indywidualne konta zabezpieczenie społeczne, różniące się od nich reżimem podatkowym, a następnie także o pracownicze plany kapitałowe. Zrezygnowano z obowiązkowej przynależności do otwartych funduszy emerytalnych dla osób nie będących ich członkami, zrezygnowano z tworzenia dwu rodzajów otwartych funduszy emerytalnych o zróżnicowanej ze względu na wiek członków strategii inwestycyjnej, a także zrezygnowano z wypłaty środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych na zasadzie kapitałowej i wprowadzono tzw. suwak bezpieczeństwa przewidujący przekazanie do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych środków w nich zgromadzonych w ostatnich 10 latach przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez członka funduszu. Ponadto obniżono składkę przekazywaną do otwartych funduszy emerytalnych a dalsze jej przekazywanie uzależniono od złożenia przez członka funduszu stosownej deklaracji. Zdecydowano także o przekazaniu przez otwarte fundusze emerytalne 51,5% zgromadzonych aktywów do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a Trybunał Konstytucyjny uznał, że jest to zgodne z Konstytucją RP^[4]. Ponadto, istotnym modyfikacjom podlegały także zasady inwestowania przez otwarte fundusze emerytalne, zrezygnowano także z mechanizmu minimalnej wymaganej stopu zwrotu i pokrywania niedoboru w razie jej nieosiągnięcia przez dany otwarty fundusz emerytalny, jak również zakazano prowadzenia działalności akwizycyjnej na rzecz otwartych funduszy emerytalnych. W związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej zmodyfikowano regulacje dotyczące pracowniczych programów emerytalnych w sposób dostosowujący je do regulacji unijnych regulujących funkcjonowanie pracowniczych programów emerytalnych na poziomie Unii Europejskiej^[5].

Niezależnie od tych zmian istotnym, trwałym elementem reformy emerytalnej z 1999 r. było powierzenie części zadań związanych z zabezpieczeniem emerytalnym podmiotom prywatnym^[6], co zrodziło konieczność

⁴ Trybunał Konstytucyjny. Wyrok z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt K 1/14, w: OTK-A z 2015 r., nr 10, poz. 163.

⁵ Dyrektywa nr 2016/2341 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad takimi instytucjami (IORP) (Dz.U. UE L 2016 nr 357, poz. 37).

⁶ Część autorów uznaje to za „prywatyzację emerytur” – por. Mitchell A. Orenstein. *Prywatyzacja emerytur. Transnarodowa kampania na rzecz reformy zabezpieczenia społecznego*, przeł. Michał Jasiński (Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2013); Leokadia Oręziak, *OFE. Katastrofa prywatyzacji emerytur w Polsce* (Warszawa: Książka i Prasa, 2014).

stworzenia mechanizmów nadzoru państwa nad nimi. W toku prac nad reformą emerytalną w 1997 r. uznano, że nadzoru tego nie można powierzyć żadnemu z istniejących wówczas organów^[7] nadzoru nad rynkiem finansowym (Komisja Papierów Wartościowych, Państwowy Urząd Nadzoru Ubezpieczeniowego, Narodowy Bank Polski) lub ochrony konsumentów (Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów). W związku z tym w 1998 r. utworzono Urząd Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi jako centralny organ administracji rządowej nadzorujący fundusze emerytalne, zarządzające nimi towarzystwa emerytalne, a także depozytariuszy, podmioty prowadzące działalność akwizycyjną na rzecz otwartych funduszy emerytalny i osoby wykonujące działalność akwizycyjną na ich rzecz oraz pracownicze programy emerytalne^[8]. Był to sektorowy organ nadzoru o strukturze monokratycznej (jednoosobowej), finansowany za pośrednictwem budżetu (w tym częściowo ze środków pochodzących od podmiotów nadzorowanych trafiających na środek specjalny urzędu). Działał on do końca marca 2002 r., bowiem od 1 kwietnia 2002 r. w ramach szerokiej zmiany w strukturze organów administracji wprowadzonej po wyborach 2001 r. przez ówczesną koalicję SLD-PSL w celu, jak wówczas oficjalnie argumentowano, ograniczenia wydatków publicznych^[9], nadzór nad rynkiem emerytalnym powierzono nowoutworzonemu ponadsektorowemu organowi nadzoru nad rynkiem emerytalnym i ubezpieczeniowym – Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych^[10]. Był to centralny organ administracji rządowej, kolegialny, finansowany przez podmioty nadzorowane za pośrednictwem budżetu państwa. Od 19 września 2006 r. nadzór nad rynkiem emerytalnym przeszedł w ręce nowoutworzonego zintegrowanego organu nadzoru nad rynkiem finansowym – Komisji Nadzoru Finansowego, która zastąpiła Komisję Papierów Wartościowych i Giełd oraz

⁷ Biuro Pełnomocnika Rządu d/s Reformy Zabezpieczenia Społecznego, *Bezpieczeństwo dzięki różnorodności. Reforma systemu emerytalno-rentowego w Polsce*, 67.

⁸ Paweł Pelc, „Urząd Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi” *Prawo Przedsiębiorcy*, nr 6 (1999): 24-28.

⁹ Sejm RP. Rządowy projekt ustawy o zmianach w organizacji i funkcjonowaniu centralnych organów administracji rządowej i jednostek im podporządkowanych oraz o zmianie niektórych ustaw, IV kadencja Sejmu RP, druk nr 83.

¹⁰ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zmianie niektórych ustaw normujących funkcjonowanie gospodarki i administracji publicznej (Dz.U. z 1996 r., nr 106 poz. 496).

Komisję Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, a od 1 stycznia 2008 r. także Komisję Nadzoru Bankowego^[11].

2 | Komisja Nadzoru Finansowego

Komisja Nadzoru Finansowego została utworzona jako kolegialny organ nadzoru nad rynkiem finansowym. W kolejnych latach rozszerzano zakres jej kompetencji, poddając jej nadzorowi kolejne grupy podmiotów (w tym m.in. nie podlegające wcześniej nadzorowi państwowemu spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe i Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową^[12]), choć nie zdecydowano się na powierzenie jej roli organu uporządkowanej likwidacji bądź organu nadzoru makroostrożnościowego^[13] albo organu właściwego w sprawie reklamacji^[14].

Komisja Nadzoru Finansowego jest organem administracji publicznej, ale nie ma statusu centralnego organu administracji rządowej^[15], w związku z czym pracownicy jej urzędu nie zostali włączeni do służby cywilnej. Skład Komisji Nadzoru Finansowego w kolejnych latach po jej powstaniu ulegał stopniowemu rozszerzeniu, zwiększono liczbę wiceprzewodniczących z dwu do trzech, zwiększono także liczbę członków Komisji, zdecydowano się także na wprowadzenie do składu Komisji członków bez

¹¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (Tj. z 2022 r., poz. 837).

¹² Por. Paweł Pelc, „Nadzór Komisji Nadzoru Finansowego nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a nadzór nad otwartymi funduszami emerytalnymi”, [w:] *Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga poświęcona pamięci Profesora Adama Jedlińskiego*, red. Piotr Zakrzewski, Dominik Bierecki (Sopot: Spółdzielczy Instytut Naukowy, 2019), 233-262.

¹³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (Tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 140).

¹⁴ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 187).

¹⁵ Por. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 5 października 2010 r., VI SA/Wa 1420/10, w: LEX nr 694221 oraz Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 lutego 2012 r., II GSK 67/11, w: LEX nr 1137965. Paweł Pelc, „The Polish Financial Supervision Authority in the Polish administrative System” *Cybersecurity and Law*, nr 2 (2022): 96-98.

prawa udziału w głosowaniach. Pracami Komisji kieruje jej kadencyjny Przewodniczący^[16].

Aparatem pracy Komisji jest Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. Daleko idących zmian konstrukcji prawnej Komisji Nadzoru Finansowego i jej Urzędu dokonano od 1 stycznia 2019 r. Uznano wówczas Urząd Komisji Nadzoru Finansowego za państwową osobę prawną, której organami są Komisja Nadzoru Finansowego oraz jej Przewodniczący. Komisja Nadzoru Finansowego, mimo uznania jej za organ Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, pozostała organem nadzoru nad rynkiem finansowym. Wyłączenie jej spod osobowości prawnej Skarbu Państwa nie pozbawiło jej statusu organu administracji publicznej. Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, mimo przyznania mu szczególnych uprawnień (w postępowaniach karnych, cywilnych, czy przed Sądem Najwyższym), a także uznania, że Urząd Komisji Nadzoru Finansowego obsługuje nie tylko Komisję, ale również jego, nie został uznany przez ustawodawcę za organ nadzoru i nie uległo to zmianie po uznaniu go za organ Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, jako odrębnej od Skarbu Państwa państwowej osoby prawnej^[17].

Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa^[18] Komisja Nadzoru Finansowego stała się także organem właściwym do spraw cyberbezpieczeństwa^[19] dla sektora bankowego i infrastruktury rynków finansowych^[20].

¹⁶ Szerzej na temat uprawnień Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego – Paweł Pelc „Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a nadzór nad innymi instytucjami finansowymi w Polsce”, [w:] *Nowe koncepcje i regulacje nadzoru finansowego. Nadzór makroostrożnościowy. Nadzór bankowy SKOK. Instrumenty finansowe*. red. Wojciech Rogowski (Kraków-Warszawa: Oficyna Allerhanda: 2014), 105.

¹⁷ Por. Pelc, „The Polish Financial Supervision Authority in the Polish administrative system”, 95-104; Magdalena Śliwa-Wajda, „Komentarz do art. 131”, [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*. red. Agnieszka Mikos-Sitek, Piotr Zapadka (Warszawa: Wolters Kluwer, 2022), 976-978; Michał Torończak „Kilka uwag na temat nowej konstrukcji nadzoru nad rynkiem finansowym” *Monitor Prawniczy*, nr 10 (2019): 535-542.

¹⁸ Tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1863.

¹⁹ Por. Mirosław Karpiuk „Organisation of the National System of Cybersecurity: Selected Issues” *Studia Iuridica Lublinensia*, nr 2 (2021): 233-244.

²⁰ Por. Jarosław Kostrubiec „Komentarz do art. 41”, [w:] *Ustawa o Krajowym Systemie Cyberbezpieczeństwa. Komentarz*, red. Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz, Mirosław Karpiuk, Jarosław Kostrubiec (Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej, 2022), 208 oraz Mirosław Karpiuk „Recognizing an Entity as an Operator of

Komisja Nadzoru Finansowego sprawuje nadzór emerytalny, określony w art. ust. 2 pkt 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, jako nadzór sprawowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych^[21], ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych^[22], ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego^[23], ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym^[24], ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych^[25] oraz ustawy z dnia 4 października 2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych^[26]. Oznacza to, że – co do zasady – Komisja Nadzoru Finansowego sprawuje nadzór emerytalny na podstawie trzech grup regulacji ustawowych – na najbardziej ogólnym poziomie dotyczącym całego rynku finansowego, którego częścią jest rynek emerytalny – na podstawie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym – na poziomie całego rynku emerytalnego (i ubezpieczeniowego) – na podstawie ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym^[27] oraz w odniesieniu do poszczególnych podmiotów lub produktów rynku emerytalnego na podstawie ustaw szczegółowych – odpowiednio ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, ustawy o pracowniczych programach emerytalnych, ustawy o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego, ustawy o emeryturach kapitałowych oraz

Essential Services and Providing Cybersecurity at the National Level” *Prawo i Więź*, nr 4 (2022): 171-172.

²¹ Tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 105.

²² Tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 2139.

²³ Tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1792.

²⁴ Tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 207.

²⁵ Tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 926.

²⁶ Tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 1342.

²⁷ Definiuje ona nadzór ubezpieczeniowy i emerytalny jako nadzór obejmujący działalność: 1) ubezpieczeniową i reasekuracyjną, o której mowa w przepisach o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej; 2) w zakresie pośrednictwa ubezpieczeniowego, o której mowa w przepisach o pośrednictwie ubezpieczeniowym; 3) w zakresie funduszy emerytalnych, o której mowa w przepisach o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych; 4) w zakresie pracowniczych programów emerytalnych, o której mowa w przepisach o pracowniczych programach emerytalnych; 5) w zakresie pracowniczych planów kapitałowych, o której mowa w przepisach o pracowniczych planach kapitałowych, nie wprowadzając rozbicia na nadzór ubezpieczeniowy i nadzór emerytalny. (por. art. 2 ust. 1 ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym).

ustawy o pracowniczych planach kapitałowych. O ile w przypadku ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych regulacja dotyczy wyspecjalizowanych instytucji finansowych – otwartych i dobrowolnych funduszy emerytalnych zarządzanych przez powszechne towarzystwa emerytalne oraz pracowniczych funduszy emerytalnych zarządzanych przez pracownicze fundusze emerytalne, o tyle w przypadku pozostałych regulacji mamy do czynienia z produktami takimi jak pracownicze programy emerytalne, pracownicze plany kapitałowe (o charakterze zbiorowym) oraz indywidualne konta emerytalne, indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego i emerytury kapitałowe, za którymi stoją instytucje bądź stanowiące część rynku emerytalnego (fundusze i towarzystwa emerytalne) lub część innych segmentów rynku finansowego (banki, fundusze inwestycyjne i towarzystwa funduszy inwestycyjnych, zakłady ubezpieczeń oraz podmioty prowadzące działalność maklerską) a nawet zarządzający zagraniczni.

W związku z rezygnacją z wypłaty emerytur kapitałowych w formie kapitałowej przez instytucje rynku finansowego zrezygnowano z tworzenia specjalnych instytucji finansowych do ich wypłaty (w szczególności zakładów emerytalnych)^[28] i powierzono zadania z ich wypłatą na zasadzie repartycyjnej Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Funduszowi Ubezpieczeń Społecznych, a więc podmiotom spoza rynku finansowego nie podlegającym nadzorowi Komisji Nadzoru Finansowego.

W przypadku pracowniczych programów emerytalnych, uprawnienia Komisji Nadzoru Finansowego mają przede wszystkim charakter rejestracyjny^[29] oraz nadzoru w zakresie zgodności z prawem^[30], natomiast w przypadku pracowniczych planów kapitałowych organ nadzoru sprawuje nadzór w zakresie działalności poszczególnych instytucji finansowych w zakresie zgodności z prawem oraz interesem uczestników pracowniczych planów kapitałowych^[31]. Również w przypadku indywidualnych kont emerytalnych i indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego

²⁸ Por. Paweł Pelc „O wypłacie świadczeń z kapitałowej części obowiązkowego systemu emerytalnego w Polsce” *Forum Dyskusyjne ubezpieczeń i funduszy emerytalnych*, z. 4 (2005): 101-109.

²⁹ Por. art. 29 i nast. ustawy o pracowniczych programach emerytalnych.

³⁰ Por. art. 36 ustawy o pracowniczych programach emerytalnych.

³¹ Por. art. 51 ustawy o pracowniczych planach kapitałowych.

Komisja Nadzoru Finansowego sprawuje nadzór nad ich prowadzeniem przez instytucje finansowe^[32].

Ustawa o nadzorze nad rynkiem finansowym określa, że celem nadzoru nad rynkiem finansowym jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku również poprzez rzetelną informację dotyczącą funkcjonowania rynku przez realizację celów określonych m.in. w ustawie o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym^[33]. Ustawa o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym wskazuje, że celem nadzoru ubezpieczeniowego i emerytalnego jest ochrona interesów osób ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia, członków funduszy emerytalnych, uczestników pracowniczych programów emerytalnych, osób otrzymujących emeryturę kapitałową lub osób przez nie uposażonych^[34]. W oparciu te normy można podjąć próbę zrekonstruowania celów nadzoru emerytalnego jako zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynku finansowego, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienia ochrony interesów uczestników tego rynku również poprzez rzetelną informację dotyczącą funkcjonowania rynku, przez realizację ochrony interesów członków funduszy emerytalnych, uczestników pracowniczych programów emerytalnych, osób otrzymujących emeryturę kapitałową lub osób przez nie uposażonych.

Realizacji tych celów nadzoru służą zadania Komisji Nadzoru Finansowego, określone także trójszczeblowo na poziomie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz ustaw szczegółowych, a zwłaszcza ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych. Dla całego rynku finansowego określa je art. 4 ust. 1 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, dla rynku ubezpieczeniowego i emerytalnego – art. 8 ust. 1 ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym, a w odniesieniu do nadzoru emerytalnego w szczególności – art. 200 ust. 2 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych^[35]. W efekcie dodatkowych odesłań

³² Por. art. 16 ustawy o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego.

³³ Art. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym.

³⁴ Art. 3 ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym.

³⁵ Co charakterystyczne zakres regulacji art. 200 ust. 2 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych zawiera zadania organu nadzoru

między poszczególnymi regulacjami odtworzenie zadań Komisji Nadzoru Finansowego w zakresie nadzoru emerytalnego może prowadzić do powstania wątpliwości. Najbardziej ogólnie zadanie to jest określone jako sprawowanie nadzoru nad rynkiem finansowym, którego częścią jest sprawowanie nadzoru emerytalnego^[36]. Należy uznać, że na gruncie ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym, zadanie to należy rozumieć jako podejmowanie określonych w odrębnych przepisach działań mających na celu zapewnienie zgodności działalności podmiotów nadzorowanych z przepisami prawa, kontrolę działalności i stanu majątkowego podmiotów nadzorowanych oraz podejmowanie innych zadań określonych ustawami^[37]. Ta ostatnia regulacja też nie jest zupełna, skoro odsyła do odrębnych przepisów, a ponadto nie rozróżnia nadzoru emerytalnego od ubezpieczeniowego, ale można uznać, że należy ją stosować do obu rodzajów nadzoru, zatem także do nadzoru emerytalnego w całości. Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych zawiera własny katalog zadań organu nadzoru. W granicach sprawowania nadzoru nad rynkiem finansowym mieści się sprawowanie nadzoru nad działalnością funduszy emerytalnych, sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem pracowniczych programów emerytalnych, sprawozdanie nadzoru nad funkcjonowaniem pracowniczych planów kapitałowych zgodnie z ustawą o pracowniczych planach kapitałowych^[38]. Mimo, że art. 16 ustawy o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego określa, że nadzór nad prowadzeniem indywidualnych kont emerytalnych oraz indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego przez instytucje finansowe sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego, to

w zakresie nadzoru emerytalnego wykraczające poza przedmiot ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, bo również w zakresie pracowniczych programów emerytalnych, pracowniczych planów kapitałowych, a częściowo także indywidualnych kont emerytalnych i indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego, choć nie wyczerpuje całości zadań Komisji Nadzoru Emerytalnego w zakresie nadzoru emerytalnego. Pierwotnie szerszy zakres regulacji art. 200 ust. 2 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych wynikał z tego, że był to akt, w którym umieszczono regulację dotyczącą pierwszego organu nadzoru nad rynkiem emerytalnym – Urzędu Nadzoru nad Funduszami Emerytalnego i wówczas art. 200 ust. 2 tej ustawy kompleksowo regulował wszystkie zadania tego organu nadzoru.

³⁶ Art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym.

³⁷ Art. 8 ust. 1 ustawy o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym.

³⁸ Art. 200 ust. 2 pkt 1, 3 oraz 3a ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych.

zadanie nie znalazło się w ustawie o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych. W przypadku indywidualnych kont emerytalnych i indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego nadzór emerytalny ogranicza się w praktyce do obiegu informacji – instytucje finansowe przekazują Komisji Nadzoru Finansowego półroczne i roczne informacje o prowadzonych kontach, a Komisja Nadzoru Finansowego w oparciu o nie przekazuje zbiorcze informacje ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego^[39]. W pozostałym zakresie, jak wskazano wcześniej, Komisja Nadzoru Finansowego może podejmować czynności związane z tymi produktami w ramach nadzoru nad poszczególnymi instytucjami finansowymi oferującymi konta emerytalne w ramach nadzoru sprawowanymi nad tymi instytucjami w oparciu o regulacje sektorowe. Zgodnie z tym co opisano wcześniej odmienna jest sytuacja w przypadku pracowniczych programów emerytalnych, które podlegają rejestracji przez Komisję Nadzoru Finansowego^[40], sprawującej nadzór nad ich funkcjonowaniem w zakresie ich zgodności z prawem^[41], a nadzór ten dotyczy nie tylko zarządzającego, który jest instytucją finansową nadzorowaną bądź przez Komisję Nadzoru Finansowego, bądź przez zagraniczny organ nadzoru, ale także pracodawcy prowadzącego taki program. Natomiast w przypadku pracowniczych planów kapitałowych w zakresie działalności towarzystw funduszy inwestycyjnych, powszechnych towarzystw emerytalnych, pracowniczych towarzystw emerytalnych, zakładów ubezpieczeń oraz funduszy inwestycyjnych i funduszy emerytalnych sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego – w zakresie zgodności z prawem oraz interesem uczestników pracowniczych planów kapitałowych, korzystając z uprawnień nadzorczych przewidzianych w odpowiednich ustawach sektorowych oraz ustawach dotyczących nadzoru nad rynkiem kapitałowych, nadzoru ubezpieczeniowego i emerytalnego oraz nadzoru nad rynkiem finansowym^[42]. Odmiennie jednak niż w przypadku pracowniczych programów emerytalnych pracownicze plany kapitałowe nie podlegają rejestracji przez Komisję Nadzoru Finansowego, a ich ewidencję prowadzi inny podmiot – Polski Fundusz Rozwoju^[43]. Komisja Nadzoru Finansowego nie posiada też uprawnień nadzorczych w stosunku do podmiotów zatrudniających.

³⁹ Art. 17 ust. 1 i 2 ustawy o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego.

⁴⁰ Por. art. 29 – 35a ustawy o pracowniczych programach emerytalnych.

⁴¹ Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy o pracowniczych programach emerytalnych.

⁴² Por. art. 51 – 53 ustawy o pracowniczych planach kapitałowych.

⁴³ Art. 58 ustawy o pracowniczych planach kapitałowych.

Najdalej idące uprawnienia w ramach nadzoru emerytalnego Komisja Nadzoru Finansowego posiada w stosunku do funduszy emerytalnych i zarządzających nimi towarzystw emerytalnych jako podmiotów wyspecjalizowanych w prowadzeniu działalności w ramach rynku emerytalnego. Są to zarówno uprawnienia o charakterze licencyjnym, jak i nadzorczym. W szczególności Komisja Nadzoru Finansowego w ramach uprawnień o charakterze licencyjnym uprawniona jest do wydawania i cofania zezwoleń na utworzenie towarzystw emerytalnych i funduszy emerytalnych, wyrażania zgody na zmianę ich statutów, kontrolę stanu akcjonariatu towarzystw emerytalnych, wyrażania zgody na powołanie członków zarządu i rady nadzorczej towarzystwa emerytalnego, przejęcie zarządzania funduszem emerytalnym lub połączenie towarzystw emerytalnych. Pierwotnie organ nadzoru prowadził także rejestr osób wykonujących czynności akwizycyjne na rzecz otwartych funduszy emerytalnych, ale to uprawnienie stało się bezprzedmiotowe po zakazaniu prowadzenia przez otwarte fundusze emerytalne działalności akwizycyjnej. W ramach nadzoru nad działalnością funduszy emerytalnych, Komisja Nadzoru Finansowego sprawuje nadzór zarówno nad polityką inwestycyjną funduszy emerytalnych, jak i kwestiami członkowskimi. Może ona żądać od zarządzającego funduszem emerytalnym towarzystwa emerytalnego wszelkich wyjaśnień, informacji i dokumentów związanych z działalnością towarzystwa lub funduszu emerytalnego, prowadzić jego kontrolę, wydawać zalecenia i nakładać kary. Uprawnienia Komisji Nadzoru Finansowego dotyczą także podmiotów wykonujących czynności na rzecz towarzystwa lub funduszu (w szczególności niezdefiniowanego w ustawie o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych tzw. agenta transferowego).

Komisja Nadzoru Finansowego ma ponadto szereg uprawnień w stosunku do depozytariusza funduszu emerytalnego (bank lub Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych), który może podlegać kontroli i jest obowiązany do udzielania informacji, wyjaśnień i dokumentów analogicznie jak towarzystwo emerytalne i tzw. agent transferowy, Komisja Nadzoru Finansowego może nakazać funduszowi emerytalnemu jego zmianę^[44]. W pozostałym zakresie bank lub Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych podlegają nadzorowi Komisji Nadzoru Finansowego, nie

⁴⁴ Por. Pelc, „Nadzór Komisji Nadzoru Finansowego nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a nadzór nad otwartymi funduszami emerytalnymi”, 233-262.

w ramach nadzoru emerytalnego, lecz odpowiednio – nadzoru bankowego lub nadzoru nad rynkiem kapitałowym.

Podkreślić należy, że nadzór emerytalny w dużym stopniu nie podlega regulacjom unijnym (w szczególności dotyczy to nadzoru nad otwartymi funduszami emerytalnymi), gdyż w tym zakresie nie doszło do harmonizacji na poziomie Unii Europejskiej. Natomiast już regulacje dotyczące działalności instytucji finansowych oferujących poszczególne produkty finansowe w ramach rynku emerytalnego podlegają harmonizacji na szczeblu Unii Europejskiej i jest to działalność regulowana w dużym stopniu rozporządzeniami i dyrektywami unijnymi. Dotyczy to także nadzoru nad tymi instytucjami. Również pracownicze fundusze emerytalne i zarządzające nimi pracownicze towarzystwa emerytalne, jak wskazano wcześniej, objęte zostały regulacją na szczeblu unijnym^[45], która została implementowana do polskiego porządku prawnego przede wszystkim w ustawie o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych oraz w ustawie o pracowniczych programach emerytalnych, co wpływa także na sprawowanie nadzoru nad nimi przez Komisję Nadzoru Finansowego. Mimo że otwarte fundusze emerytalne nie podlegają regulacjom unijnym, to także regulacja dotycząca ich funkcjonowania, ze względu na stanowisko EUROSTATU w zakresie ich klasyfikacji statystycznej^[46], podlegała zmianom zarówno w zakresie polityki inwestycyjnej, jak i poziomu przekazywanej do nich składki oraz rezygnacji z obowiązkowej przynależności do nich przez osoby wstępujące na rynek pracy, co jednak nie wpływało bezpośrednio na zakres uprawnień nadzorczych Komisji Nadzoru Finansowego.

Komisja Nadzoru Finansowego nie została wyposażona w uprawnienia o charakterze prawotwórczym, gdyż wyklucza to regulacja konstytucyjna w zakresie źródeł prawa. W praktyce stanowi ona jednak tzw. „miękkie prawo” w postaci rekomendacji, wytycznych, zaleceń i komunikatów^[47].

⁴⁵ Dyrektywa nr 2016/2341 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie działalności instytucji pracowniczych programów emerytalnych oraz nadzoru nad takimi instytucjami (IORP) (Dz.U.UE L 2016 nr 357, poz. 37).

⁴⁶ Paweł Pelc, „Klasyfikacja kapitałowych programów emerytalnych a polska reforma emerytalna” *Międzynarodowy Przegląd Polityczny*, nr 2 (2004): 188-194.

⁴⁷ Por. Paweł Pelc. „»Komunikat chmurowy« Komisji Nadzoru Finansowego” *Cybersecurity and Law*, nr 2 (2020): 183-197; Zbigniew Ofiarski, „Rola *soft law* w regulacji rynku finansowego na przykładzie rekomendacji i wytycznych Komisji Nadzoru Finansowego”, [w:] *Prawo rynku finansowego. Doktryna, instytucje, praktyka*, red. Anna Jurkowska-Zeidler, Marcin Olszak (Warszawa: Wolters Kluwer, 2016): 137-160, Marcin Olszak, „Wydawanie przez Komisję Nadzoru Finansowego wytycznych dotyczących sektora ubezpieczeniowego jako przykład zintegrowanego

W stosunku do części sektorów zostało to zinstytucjonalizowane w postaci wprost wprowadzenia upoważnienia do wydawania rekomendacji (sektor bankowy i sektor spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych) lub wytycznych (sektor ubezpieczeniowy). W stosunku do nadzoru emerytalnego ustawodawca nie udzielił Komisji Nadzoru takiego upoważnienia. Mimo to 16 grudnia 2014 r. Komisja Nadzoru Finansowego wydała Wytyczne dotyczące zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w powszechnych towarzystwach emerytalnych „mając na uwadze cele nadzoru nad rynkiem finansowym określone w art. 2 ustawy [...] o nadzorze nad rynkiem finansowym, takie jak zapewnienie prawidłowego funkcjonowania rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa i zaufania do rynku, a także zapewnienie ochrony interesów jego uczestników oraz określone w art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy zadanie Komisji Nadzoru Finansowego polegające na podejmowaniu działań służących prawidłowemu funkcjonowaniu rynku finansowego”^[48]. Komisja Nadzoru Finansowego lub jej Urząd wydawały także akty *soft law* adresowane co do zasady do wszystkich podmiotów nadzorowanych, a więc także do podmiotów podlegających nadzorowi emerytalnemu^[49].

Komisja Nadzoru Finansowego jest zintegrowanym organem nadzoru nad rynkiem finansowym, dlatego istotną kwestią jest struktura Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego. Na przestrzeni lat ulegała ona istotnym zmianom, a wraz z nią zmianom ulegało usytuowanie nadzoru emerytalnego. Początkowo Urząd Komisji Nadzoru Finansowego został podzielony na odrębne pionki nadzoru i jednym z tych pionków był Pion Nadzoru Emerytalnego^[50]. Od 15 września 2009 r. połączono Pion Nadzoru

podejścia do wykonywania nadzoru nad rynkiem finansowym”, [w:] *Prawo rynku finansowego. Doktryna, instytucje, praktyka*, red. Anna Jurkowska-Zeidler, Marcin Olszak (Warszawa: Wolters Kluwer, 2016): 161-175.

⁴⁸ Komisja Nadzoru Finansowego, Wytyczne dotyczące zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w powszechnych towarzystwach emerytalnych, 4. https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Wytyczne_IT_TFI_39999.pdf. [dostęp: 3.01.2023].

⁴⁹ Por. Paweł Pelc, „»Komunikat chmurowy« Komisji Nadzoru Finansowego”, 183-197; Agnieszka Hajos-Iwańska, „»Zasady ładu korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych« – krok w kierunku budowy zunifikowanych zasad *corporate governance* sektora finansowego czy zbędne *superfluum*?”, [w:] *Polityka i praktyka regulacji rynków finansowych*, red. Wojciech Rogowski (Kraków-Warszawa: Oficyna Allerhanda, 2015): 283-294.

⁵⁰ Zarządzenie Nr 172 Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 listopada 2006 r. w sprawie nadania statutu Urzędowi Komisji Nadzoru Finansowego (M.P. z 2006 r., nr 84, poz. 852).

Ubezpieczeniowego i Pion Nadzoru Emerytalnego w jeden Pion Nadzoru Ubezpieczeniowo-Emerytalnego, łącząc także funkcjonalnie część dotychczas odrębnie funkcjonujących komórek organizacyjnych nadzorujących rynek ubezpieczeniowy z częścią komórek organizacyjnych nadzorujących rynek emerytalny. Dalszą integrację tych komórek przeprowadzono od 2 lipca 2010 r., wyodrębniono także Pion Inspekcji. Od 1 stycznia 2012 r. zrezygnowano z podziału Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego na odrębne pionki. W 2017 r. przywrócono w strukturze Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego pionki^[51], jednak nie powołano odrębnego Pionu Nadzoru Emerytalnego, jedynie w Pionie Licencji utworzono Departament Licencji Ubezpieczeniowych i Emerytalnych, w Pionie Inspekcji – Departament Inspekcji Ubezpieczeniowych i Emerytalnych, a w Pionie Nadzoru nad Rynkiem Kapitałowym powołano odrębny Departament Nadzoru Inwestycji Emerytalnych. Następnie od 22 lutego 2018 r. zrezygnowano z komórek organizacyjnych łączących zadania z zakresu sektora ubezpieczeniowego i emerytalnego oraz utworzono w Pionie Nadzoru nad Rynkiem Kapitałowym Departament Funduszy Inwestycyjnych i Funduszy Emerytalnych. Po wyposażeniu Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w odrębną od Skarbu Państwa osobowość prawną zrezygnowano z określania w statucie podziału na pionki i powołano 31 komórek organizacyjnych, przede wszystkim w oparciu o podział sektorowy, przy czym nadzór nad funduszami emerytalnymi został powierzony Departamentowi Funduszy Inwestycyjnych i Funduszy Emerytalnych – nie zdecydowano się na utworzenie odrębnej komórki organizacyjnej dedykowanej wyłącznie rynkowi emerytalnemu.^[52] Na gruncie nowej regulacji pionki mogą być samodzielnie tworzone przez Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego i utworzył on siedem pionków, jednak bez wyodrębnienia Pionu Nadzoru Emerytalnego – Departament Funduszy Inwestycyjnych i Funduszy Emerytalnych został włączony do Pionu Nadzoru nad Rynkiem Kapitałowym^[53].

⁵¹ Zarządzenie Nr 111 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 października 2017 r. w sprawie nadania statutu Urzędowi Komisji Nadzoru Finansowego (M.P. z 2017 r., poz. 947).

⁵² Zarządzenie Nr 15 Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 lutego 2019 r. w sprawie nadania statutu Urzędowi Komisji Nadzoru Finansowego (M.P. z 2019 r., poz. 142).

⁵³ Zarządzenie nr 17/2022 Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 23 marca 2022 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Urzędowi Komisji Nadzoru Finansowego. https://www.knf.gov.pl/o_nas/urzed_komisji/regulamin_uknf. [dostęp: 3.01.2023].

Brak wyodrębnienia w strukturze Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego odrębnego Pionu Nadzoru Emerytalnego oraz odrębnych komórek organizacyjnych zajmujących się wyłącznie nadzorem emerytalnym należy ocenić negatywnie. Na brak jasnej koncepcji sprawowania nadzoru emerytalnego wskazuje łączenie nadzoru emerytalnego z nadzorem ubezpieczeniowym lub nadzorem kapitałowym. Przeciw łączeniu nadzoru emerytalnego z nadzorem ubezpieczeniowym przemawia to, że co do zasady produkty emerytalne podlegające nadzorowi emerytalnemu mają charakter inwestycyjny, ze względu na oparcie całego zreformowanego systemu emerytalnego na zasadzie zdefiniowanej składki oraz ograniczenia produktów emerytalnych wyłącznie do fazy akumulacji (oszczędzania). Jak wskazano wyżej zrezygnowano z powoływania instytucji, które miałyby zapewniać obsługę fazy deakumulacji (wypłaty świadczeń emerytalnych) w formie emerytur dożywotnich – annuitetów (którymi pierwotnie miały być zakłady emerytalne), a których działalność miałaby charakter działalności analogicznej, co do istoty produktu jak działalność ubezpieczeniowa. Mimo inwestycyjnego charakteru produktów emerytalnych różnią się one od innych produktów rynku kapitałowego przede wszystkim szczególnym celem oszczędzania – na emeryturę – bądź w celu uzyskania emerytury podstawowej (oszczędności w otwartych funduszach emerytalnych), bądź dodatkowych (indywidualne konta emerytalne, indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego, pracownicze plany emerytalne, pracownicze plany kapitałowe). W produktach tych cel inwestycyjny podporządkowany jest celowi społecznemu i dostosowany do fazy życia oszczędzającego, są one długoterminowe i wcześniejsza wypłata środków jest bądź niemożliwa, bądź wiąże się z istotnymi negatywnymi skutkami dla oszczędzającego. Z produktami tymi z tego powodu wiąże się też zazwyczaj szczególnie reżim podatkowy. Dlatego mimo wykorzystania rynku kapitałowego przez większość z nich (część z nich wykorzystuje rynek bankowy lub ubezpieczeniowy), to jednak różnią się one w istotny sposób od innych produktów rynku kapitałowego i nadzoru emerytalnego nie można traktować jako elementu nadzoru nad rynkiem kapitałowym. Nadzór emerytalny powinien uwzględniać bowiem specyfikę produktów emerytalnych, ich rolę w państwowym systemie zabezpieczenia społecznego i powiązanie produktów emerytalnych nadzorowanych przez Komisję Nadzoru Finansowego z częścią repartycyjną (Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych). Z tych przyczyn postulować należy wyodrębnienie w strukturze Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego odrębnych komórek organizacyjnych zajmujących się nadzorem emerytalnym oraz odrębnego

Pionu Nadzoru Emerytalnego, tak jak to miało miejsce bezpośrednio po utworzeniu Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w 2006 r.

3 | Konkluzje

Nadzór emerytalny jest częścią nadzoru nad rynkiem finansowym, ale o szczególnym charakterze, ze względu na jego rolę społeczną, jako części systemu zabezpieczenia społecznego (system emerytalny składa się obecnie zarówno z komponentów publicznych (Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych – tzw. I filar oraz wypłata z tzw. II filara) oraz „sprywatyzowanych” (tzw. II filar w fazie oszczędzania oraz tzw. III filar – indywidualne konta emerytalne, indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego, pracownicze programy emerytalne, pracownicze plany kapitałowe), a także zaangażowanie państwa wyrażające się między innymi szczególnym reżimem podatkowym poszczególnych produktów. Ze względu na ich powszechny charakter szczególny tryb przystępowania, często powiązany z zatrudnieniem (i brakiem bezpośredniego kontaktu z instytucją finansową oferującą produkt) i utrudnienia w rezygnacji z udziału lub korzystania z produktu, długoterminowy charakter oszczędności, asymetria informacji między podmiotami nadzorowanymi a ich klientami jest szczególnie duża, znacznie większa niż w przypadku innych segmentów rynku finansowego. Jednocześnie, w szczególności w odniesieniu do otwartych funduszy emerytalnych i zarządzających nimi powszechnych towarzystw emerytalnych uprawnienia Komisji Nadzoru Finansowego, są znacznie dalej idące niż w przypadku innych sektorów rynku finansowego.

Bibliografia

Biuro Pełnomocnika Rządu d/s Reformy Zabezpieczenia Społecznego, *Bezpieczeństwo dzięki różnorodności. Reforma systemu emerytalno-rentowego w Polsce*. Warszawa: Biuro Pełnomocnika Rządu d/s Reformy Zabezpieczenia Społecznego, 1997.

- Hajos-Iwańska Agnieszka, „»Zasady ładu korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych« - krok w kierunku budowy zunifikowanych zasad *corporate governance* sektora finansowego czy zbędne *superfluum*?”, [w:] *Polityka i praktyka regulacji rynków finansowych*, red. Wojciech Rogowski. 283-294. Kraków-Warszawa: Oficyna Allerhanda, 2015.
- Karpiuk Mirosław, „Organisation of the National System of Cybersecurity: Selected Issues” *Studia Iuridica Lublinensia*, nr 2 (2021): 233-244.
- Karpiuk Mirosław, „Recognizing an Entity as an Operator of Essential Services and Providing Cybersecurity at the National Level” *Prawo i Więź*, nr 4 (2022): 166-179.
- Kolek Antoni, Oskar Sobolewski, *Polski system emerytalny. Prawne uwarunkowania trzech filarów*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2021.
- Komisja Nadzoru Finansowego, *Wytyczne dotyczące zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego w powszechnych towarzystwach emerytalnych*. https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Wytyczne_IT_TFI_39999.pdf.
- Kostrubiec Jarosław, „Komentarz do art. 41”, [w:] *Ustawa o Krajowym Systemie Cyberbezpieczeństwa. Komentarz*, red. Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz, Mirosław Karpiuk, Jarosław Kostrubiec. 207- 209. Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej, 2022.
- Nowicki Daniel, *Kapitałowy system emerytalny po zmianach - wybrane zagadnienia prawne*. Warszawa: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, 2014.
- Ofiarski Zbigniew, „Rola *soft law* w regulacji rynku finansowego na przykładzie rekomendacji i wytycznych Komisji Nadzoru Finansowego”, [w:] *Prawo rynku finansowego. Doktryna, instytucje, praktyka*, red. Anna Jurkowska-Zeidler, Marcin Olszak. 137-160. Warszawa: Wolters Kluwer, 2016.
- Olszak Marcin, „Wydawanie przez Komisję Nadzoru Finansowego wytycznych dotyczących sektora ubezpieczeniowego jako przykład zintegrowanego podejścia do wykonywania nadzoru nad rynkiem finansowym”, [w:] *Prawo rynku finansowego. Doktryna, instytucje, praktyka*, red. Anna Jurkowska-Zeidler, Marcin Olszak. 161-175. Warszawa: Wolters Kluwer, 2016.
- Orenstein Mitchell A., *Prywatyzacja emerytur. Transnarodowa kampania na rzecz reformy zabezpieczenia społecznego*, przeł. Michał Jasiński. Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2013.
- Oręziak Leokadia OFE, *Katastrofa prywatyzacji emerytur w Polsce*. Warszawa: Książka i Prasa, 2014.
- Pelc Paweł, „Urząd Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi”, *Prawo Przedsiębiorcy*, nr 6 (1999): 24- 28.
- Pelc Paweł, „Klasyfikacja kapitałowych programów emerytalnych a polska reforma emerytalna” *Międzynarodowy Przegląd Polityczny*, nr 2 (2004): 188-194.

- Pelc Paweł, „O wypłacie świadczeń z kapitałowej części obowiązkowego systemu emerytalnego w Polsce” *Forum Dyskusyjne ubezpieczeń i funduszy emerytalnych*, z. 4 (2005): 101-109.
- Pelc Paweł, „Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a nadzór nad innymi instytucjami finansowymi w Polsce”, [w:] *Nowe koncepcje i regulacje nadzoru finansowego. Nadzór makroostrożnościowy. Nadzór bankowy SKOK. Instrumenty finansowe*, red. Wojciech Rogowski. 103-126. Kraków-Warszawa: Oficyna Allerhanda, 2014.
- Pelc Paweł, „Nadzór Komisji Nadzoru Finansowego nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a nadzór nad otwartymi funduszami emerytalnymi”, [w:] *Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga poświęcona pamięci Profesora Adama Jedlińskiego*, red. Piotr Zakrzewski, Dominik Bierecki. 233-262. Sopot: Spółdzielczy Instytut Naukowy, 2019.
- Pelc Paweł, „»Komunikat chmurowy« Komisji Nadzoru Finansowego” *Cybersecurity and Law*, nr 2 (2020): 183-197.
- Pelc Paweł, „Otwarty fundusz emerytalny w polskim systemie prawnym” *Cybersecurity and Law*, nr 1 (2022): 153-170.
- Pelc Paweł, „The Polish Financial Supervision Authority in the Polish administrative system” *Cybersecurity and Law*, nr 2 (2022): 95-104.
- Śliwa-Wajda Magdalena, „Komentarz do art. 131”, [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*. red. Agnieszka Mikos-Sitek, Piotr Zapadka. 972-980. Warszawa: Wolters Kluwer, 2022.
- Torończak Michał, „Kilka uwag na temat nowej konstrukcji nadzoru nad rynkiem finansowym” *Monitor Prawniczy*, nr 10 (2019): 535-542.

